

Utanför staden Kunduz. Bilden är från 2006, då var Kunduz en relativt säker plats, men oroligheterna har nu även nått hit.

Talibanerna skrämmar befolkningen till lydnad

Talibaner, som vi vanligtvis kallar det väpnade motståndet mot den afghanska regeringen och de utländska trupperna i Afghanistan, är ett samlingsnamn för ett antal grupper, varav de "egentliga" talibanerna antingen utgör en eller flera av dessa. Talibanerna släpper inte utomstående in på livet, vilket gör att vi inte har den kunskap som fanns om den afghanska motståndsrörelsen på 1980-talet. Många journalister som försökt ge en bild från talibansidan har fått ångra sig. En del har mördats och många har kidnappats av talibanerna som gjort dem till offer för den lukrativa kidnappningsindustrin i Afghanistan.

Text: Börje Almqvist

Är talibanerna en enhetlig organisation eller löst sammansatta grupper? Har de samma ideologi som ledaren mulla Omars stat, det "Islamiska emiratet Afghanistan," hade på 1990-talet?

Motståndets ledning är baserat i olika delar av Pakistan. Kärnan av talibaner med mulla Omar och hans *shura* (råd) i spetsen är baserad i Quetta i Pakistan. Deras anhängare har en fristad i de pakistanska gränsområdena. Majoriteten av de ideologiskt motiverade ledarna är från södra

Afghanistan. Det finns också pakistanska talibaner i Waziristan och andra stamområden inom Fata (federalt administrerade områden) längs den pakistanska gränsen mot Afghanistan. De bekämpar den pakistanska staten och utför terroråd, främst i Pakistan. En del bedömare anser att de är en del av mulla Omars talibanrörelse. Andra att de är fristående. De talbangrupper i Afghanistan som är starkast knutna till talibanledningen i Quetta är de i södra och västra Afghanistan och söder om Kabul.

Det finns också regionala talbangrupper, med mer eller mindre starka band till talibanledningen. De kanske mest välkända är *Maulawi Jalaluddin Haqqanis nätverk* i sydost, *Tora Bora-fronten* i Nangahar (rester av Younus Khaled *Hezb-e Islami* från 1980-talet), små *Salafigrupper* i Kunar och Nuristan, i öster, mindre grupper av Gulbuddin Hekmatyars *Hezb-e Islami*, i sydöstra, östra och i viss mån i norra Afghanistan, samt *Mansurnätverket* i sydost och söder om Kabul.

"Taliban på heltid"

Talibanerna kan grovt delas in i något man skulle kunna kalla för "heltidstalibaner" och regionala "deltidstalibaner". De senare opererar främst i sitt eget område, samt utgör "by-celler" som stöder talibanerna lokalt i byarna.

Heltidstalibanerna rekryteras både i Afghanistan och Pakistan, där de ofta får träning. Många har basområden men är

” Det sägs att när regimen faller är det talibanerna som har makten, följt av ordalydelser som ”Då har vi era dokument, era meritförteckningar, era namn och adresser. Då kommer vi och straffar er”.

rörliga och kan flyttas mellan olika områden. Om de utsätts för en övermäktig militär operation delar de upp sig i små grupper och försvinner till andra områden. Där stannar de tills det lugnat ned sig.

Talibanernas strategi att attackera utländsk militär och civil närvaro har varit framgångsrik. Det minskar det internationella samfundets och den afghanska regeringens möjlighet att verka. Huvudsyftet är troligtvis att skapa ett oppositionstryck i de truppbidragande länderna att ta hem soldaterna från Afghanistan. Talibanerna vet att de inte kan komma till makten i landet så länge det finns utländsk trupp närvaro. De flesta operationer riktas mot

afghansk militär och polis.

Från att tidigare ha opererat i större grupper gör talibanerna det numera oftast i mindre enheter. De förlitar sig mer och mer på minor och hembyggda vägbomber. Dessutom har självmordsbombare flitigt tagits i bruk. Att öppet anfälla i större grupper ledde till stora förluster mot de tekniskt överlägsna utländska trupperna, som ofta opererar tillsammans med afghansk militär och polis.

Många heltidstalibaner har levt en stor del av sina liv i flyktingläger i Pakistan och saknar kulturella rötter i det afghanska samhället. Deltidstalibanerna opererar i relativ närhet till sina hembyar och stöder heltidstalibanerna. De är en förutsättning för att heltidssoldaterna ska kunna operera i den för dem i många fall främmande miljön.

”Taliban på deltid”

De regionala deltidstalibanerna består ofta av folk som har fått nog av de utländska trupperna, som de betraktar som ockupanter, och lokala förtryckare (ofta miliskommandanter och krigsherrar) som tillsattes på höga poster i samhället efter den amerikanska invasionen 2001. Dessa är ofta samma förtryckare som talibanerna jagade bort när de gick segrande fram på 1990-talet.

En vanlig taktik för att ta kontrollen eller få inflytande i ett område är att skicka in infiltratorer som sprider politisk och religiös propaganda. De kontakter stamgrupper, miliser och före detta talibaner som marginaliserats av de nuvarande makthavarna eller som är i konflikt med en annan grupp.

I nästa fas kommer det in mindre grupper med heltidstalibaner som skrämmar sina motståndare medan infiltratorerna försöker mobilisera väpnade grupper bland befolkningen.

För att skilja befolkningen från statsmakten attackeras statstjänstemän men också lärare och elever. På så vis skapas det en fruktan inom lokalsamhällena. Det späds på med hot och riktat våld mot och dödande av statligt anställda, religiösa ledare och stamledare som antingen är eller misstänks vara regeringstrogna eller bryter mot talibanernas lagar, som det förbud mot att undervisa flickor och även pojkar. När de tagit kontrollen i ett område införs gradvis en skuggadministration. Huvudsakligen domstolar, skatteindrivare och ”guvernörer”. Domstolarna uppskattas faktiskt ofta av befolkningen eftersom de i motsats till

de korrupta statliga domstolarna ger en snabb ”rättvisa”. Inte rätt till den som mutar mest och/eller har bäst kontakter.

När talibanerna jagar bort eller dödar förtryckande lokala makthavare och miliser (många betalda av USA för att hjälpa dem i ”kriget mot terrorismen”) och den korrupta polisen, accepteras de på många håll av lokalbefolkningen. Framför allt för att de skapar lag och ordning när de kriminella miliserna och poliserna försvinner från området.

Resultatet av talibanernas återkomst leder ofta till att befolkningen berövas utbildning och sjukvård om det funnits någon sådan.

I de talibankontrollerade provinserna söder om Kabul och i östra Afghanistan, där Svenska Afghanistankommittén är verksam, tillåter de lokala talibanerna oftast kliniker och även skolor därför att de själva, deras familjer och släktingar utnyttjar dessa.

Nattbrev

Ett vapen i kampen ute i byarna är så kallade *Shabnamah*, nattbrev. Det är flygblad som sätts upp på väggar, på moskéer och statliga byggnader. I breven hotas och skräms befolkningen till lydnad.

Nattbreven anspelar på religiösa och nationalistiska stämningar och hävdar att amerikanerna förstör moskéer för att utskola barnen till kristna.

Civilbefolkningen får veta att om de samarbetar med amerikansk trupp eller Karzairegimen så straffas de med döden. Det sägs att när regimen faller är det talibanerna som har makten, följt av ordalydelser som ”då har vi era dokument, era meritförteckningar, era namn och adresser. Då kommer vi och straffar er”.

I ett nattbrev som spritts i södra Afghanistan står det att när amerikanerna lämnar Afghanistan ”kommer vi tillbaka till den här byn och dödar varje familj som har samarbetat med amerikanerna eller Karzairegimen”. Att vara lärare i en statlig skola räknas ofta som samarbete. Många dödshot riktas mot människor som undervisar. En rektor som inte lydde och vägrade stänga sin skola sägs ha halshuggits utanför sitt hem inför ögonen på sina barn.

Hundratals lärare och skolbarn har mördats och ytterligare hundratals har skadats och mängder med statliga skolor har utsatts för attentat och hot. Flera hundratusen skolbarn, främst i södra Afghani-

▶ stan har fått sina skolor stängda. Även folk som arbetar för biståndsorganisationer har hotats till livet.

Banditer

Organisationsgraden och mönstret varierar mellan olika provinser. Det finns självutnämnda talibaner, som kallar sig talibaner som täckmantel för maktambitioner eller kriminella aktiviteter som narkotikahandel. Därför kan det ibland vara svårt att skilja på "riktiga" talibaner, erkända av ledarskapet, och rena banditer eftersom deras metoder ofta liknar varandra.

Den "hårda kärnan" av ideologiskt övertygade talibaner uppskattas utgöra endast tio procent av talibanrörelsen. Regionala kommandanter utan ideologisk profil och lokalsamhällen som revolterat mot lokalt förtryck och den utländska militära närvaron utgör den stora majoriteten.

Det är svårt att uppskatta hur många aktiva talibaner det finns. Antalet varierar med säsongen och hur många deltidstalibaner som för tillfället rekryterats. Normalt är det färre på vintern och under opiumskörden. Dessutom verkar inte talibanerna vilja provocera militära operationer som kan äventyra opiumskörden, som de får en stor del av sina inkomster ifrån.

Amerikanska säkerhetskällor uppskattade i oktober 2009 att det fanns minst 25 000 talibansoldater. Det skulle i så fall vara en ökning med cirka 5 000 på ett år. "Deltidstalibaner", kriminella grupper och milismän som ibland samarbetar med talibanerna är inte inräknade.

Antalet allierade och deltidstalibaner varierar också beroende av hur framgångsrika talibanerna är för tillfället. Folk väljer sida beroende på vem som verkar ha vind i seglen. Ingen vill vara på den förlorande sidan.

Växer sig starkare i norr

Ett relativt nytt fenomen är aktiva grupper av talibaner i norra Afghanistan, framför allt i Kunduzprovinsen, men även i provinserna Baghlan, Badakshan och Balkh.

Att den nya rutten för bränsle och förråd till de utländska trupperna i södra Afghanistan numera går via de norra delarna av landet tros spela en stor roll för den ökade talibanaktiviteten i norr.

I botten tros också finnas ett starkt missnöje bland pashtunska grupper i norr som utsatts för diskriminering eftersom det bland dem fanns ett starkt stöd för taliba-

Talibanernas 4 shuror (råd)

Hur talibanerna är organiserade från högsta ledningen till de regionala grupperna är oklart, men många experter anser att det under den högsta ledningen, mulla Omars ledningsråd finns fyra råd (shuras) i Pakistan, som på daglig basis sägs leda kampen i olika områden.

1. Quetta-shuran är ledning för "stor-Kandahar", (provinserna Kandahar, Helmand, Zabul och Uruzgan) och områdena bort till Herat.

2. Peshawar-shuran leder operationerna i de östliga provinserna.

3. Den Haqqani-ledda Shuran i Miram Shah (i norra Waziristan) är ledning för Loya Paktia (provinserna Paktia, Khost och Paktika) och upp till Kabul.

4. Det ska också finnas en Shura för norra och nordöstra Afghanistan.

nerna på 1990-talet. Många har också fått sin jord beslagtagen av segrande kommandanter efter 2001. Även hämndmotiv kan ligga bakom motståndet; hösten 2001 genomförde segrande miliser massakrer och massvåldtåker i pashtunska byar, i framför allt nordväst. 100 000-tals pashtuner flydde då till södra Afghanistan, men de flesta har återvänt till sina nordliga hemtrakter.

Talibanernas strategi har till stora delar varit framgångsrik. De är idag starkare än någonsin sedan de föredrevs från makten 2001.

Talibanerna har skickligt lyckats liera sig med marginaliserade och missnöjda grupper och enskilda människor i framför allt de södra delarna av landet. Genom att fördriva och döda förhatliga lokala makthavare, skapa ett alternativt och av många accepterat rättsväsende, skydda opiumbönder och hota och/eller döda de som är för regeringen har de på många håll fått det "människohav" runt sig som är en förutsättning för ett framgångsrikt gerillakrig.

Den stora frågan är om striden en dag kommer att stå enbart mellan talibanerna och den efter det senaste valet mer än någonsin misskrediterade afghanska staten berövad sitt utländska beskydd. Vad händer då? Tar talibanerna återigen makten i landet eller står det afghanska folket återigen inför ett blodigt inbördeskrig mellan talibaner och andra grupper och mellan olika konkurrerande krigsherrar så som på 1990-talet? •